

BISERICA SF. SPIRIDON DIN FOSTUL SAT RÂPILE, COMUNA ARSURA, JUDEȚUL VASLUI- CTITORIE A FAMILIEI KOGĂLNICEANU

Maria Popa
Doina Rotaru

Istoria satului Râpile a fost legată timp de trei secole de numele familiei istoricului și omului politic Mihail Kogălniceanu.

Actualul sat Mihail Kogălniceanu (fost Râpile) este situat pe valea Șopârlenilor, la 14 km nord de municipiul Huși și la 3 km de centrul de comună, satul Arsura.

De-a lungul timpului, pe vatra actualului sat, fosta vale a *Lilivei* (Lilei, Leleavei, Lileii, Leleei etc.)¹, au existat mai multe așezări, denumite după trupurile de moșii, și anume: *Heghedisanii*, *Scrivulenii*, *Brătenii*, *Râpile*, înglobate în anul 1929 în satul Mihail Kogălniceanu²

Primul sat consemnat în documente a fost *Heghedisanii*³, semnalat până în secolul al XIX-lea⁴, care apare sub diferite denumiri: *Heghedisenii*, *Heghetisanii*, *Hindășanii*, *Ghidișanii*⁵ În secolul al XV-lea, satul era al lui Stețco Micotici, cumpărat fiind de la Grozea Micotici, potrivit unui uric din anul 1468, întărit de către voievodul Ștefan cel Mare⁶

Prin actul de vânzare din anul 1528 aprilie 1, *Heghidișanii*, de pe pârâul Lilivei, „*jumătatea de jos, pe amândouă părțile pârâului și un loc de pustie pe Cogălnic*”⁷ (Basarabia, ținutul Orhei)⁸, au intrat în proprietatea lui Pavel Scripcă brănișter. Acesta a cumpărat în anul 1529 martie 25 cu 130 zloți și „*jumătatea de sus*” a satului, pe amândouă părțile pârâului, de la Anușca, sora lui Stețco Micotici, întregindu-și astfel stăpânirea în acest trup de moșie⁹

Familia lui Scripcă brănișter și-a extins stăpânirea și în satul *Scrivulenii* (așezat odinioară în partea de sud a actualului sat Mihail Kogălniceanu)¹⁰, potrivit ispisocului din anul 1532 martie 14, când Petru Rareș vv. întărea fraților Scripcă, Spiridon și Pavel și surorilor lor, Ana și Ilca, feciorii Stanei, fiica lui Dragoș Scrivulin (toți nepoți lui Danciul Negru), *satul Scrivulenii*, pe pârâul Liva¹¹

Dragoș Scrivule a trăit pe la anul 1400, a întemeiat așezări și a dat naștere satului *Scrivulenii*, unde avea și casă, iar denumirea satului s-a păstrat până în secolul al XIX-lea¹², iar cei doi frați Spiridon (Scridon) și Pavel Scripcă, nepoții lui Scrivulea și-au făcut așezările mai jos, pe aceeași apă, cu numele de *Brătenii* (fost sat la est de actualul sat Mihail Kogălniceanu)¹³, sat care apare cu această denumire până în anul 1871¹⁴ Acest sat a fost schimbat de către Toader și Jurașco, nepoții lui Pavel Scripcă brănișter cu satul Crușovăț, pe Nistru, proprietatea nepoților lui Negrilă pârâlabul, în anul 1559 aprilie 8¹⁵

Familia Kogălniceanu a intrat în posesia unor părți din satele Ghidișenii, Scrivulenii și Brătenii în secolul al XVII-lea¹⁶ Din opisul întocmit de Enache Kogălniceanu în anul 1786 februarie 5, reiese că prima cumpărătură în această zonă a familiei Kogălniceanu a fost în Ghidișeni în anul 1607 aprilie 10¹⁷ în timpul domniei lui Simion Movilă, probabil făcută de către Ioan Kogălniceanu, „*diacul cel bătrân*”,

întemeietorul acestui neam, iar nu în secolul al XVI-lea, conform documentului din anul 1563, care s-a dovedit a fi un fals¹⁸.

Cartea de despresurare a moșiei Ghidișenii din 28 aprilie 1643, confirma acest fapt, arătând că *“parte din giios, de la izvoară în giios, până în locul lui Voico”* era proprietatea lui Vasile Cogălniceanu, cumpărată de tatăl său, Ion¹⁹.

Vasile Cogălniceanu și-a extins stăpânirea și în satul *Scrivulenii*, ținutul Fălciu, în anul 1666 ianuarie 20, prin cumpărarea părții lui Luchian, fiul lui Miron Scripcă, cu doi boi și doi taleri²⁰, cumpărătură întărită de Gheorghe Duca vv. în anul 1670 septembrie 20²¹.

Despre originea familiei, însuși Mihail Kogălniceanu în prefața la „Cronicele României” (14 august 1872) afirma că face parte dintr-o *„familie românească din Basarabia”* de pe Kogălnic, ținutul Orhei²². Gh. Ghibănescu susținea că marele cărturar era *„scoborător în linie dreaptă din micii răzeși din Scrivuleni, Ghidișeni și Brăteni de pe valea Lilivei, azi a Șopârlenilor, începând cu acel Ioan Kogălniceanu, diacul cel bătrân de pe vremea lui Vasile Lupu vv.”*, iar Gh. Platon are aceeași opinie, că erau *„boieri moldoveni, răzeși la obârșie”*²³. Ștefan Sorin Gorovei menționează, de asemenea, că *„Ioan Kogălniceanu diac, trăitor pe la 1600, este strămoșul acestui neam care ne-a dat pe Mihail Kogălniceanu, unul din ctitorul României moderne”*²⁴.

Incursiunea noastră se limitează doar la ilustrarea evoluției proprietății unor membri ai familiei Kogălniceanu în perimetrul satului cu același nume, și mai ales, a dovezilor de locuire: curtea (casa, lăcaș de cult, anexe, etc), iar nu a întocmirii unei genealogii.

În anul 1718 octombrie 30, Vasile Kogălniceanu, fiul lui Sandu, primea danie de la unchiul săi, Apostol și Irina, părțile lor din moșiile Ghidișenii și Scrivulenii²⁵.

Apostol Kogălniceanu (cca. 1660 – 1718)²⁶, *“răzeș și trăitor în Ghidișani și Scrivuleni”*, s-a dovedit a fi un bun gospodar, lăsând moștenire nepotului său de frate, lui Vasile Kogălniceanu, țarini bogate în grâu, grădini cu tutun, in, cânepă, priseci cu stupi *„urmând întru aceasta tatălui și bunului său (Ioan Cogălniceanu, n.n.) cari au făcut acarete și beciuri în Scrivuleni”*²⁷. Potrivit unui martor ocular, temelia caselor „mari” din Ghidișeni ale lui Sandu Kogălniceanu, fratele lui Apostol, s-ar fi văzut până în secolul al XVIII-lea²⁸.

Vasile Kogălniceanu și frații lui primeau întăritură pentru jumătate din satul Ghidișenii în anul 1746 iunie 22²⁹, fapt dovedit și de o mărturie a preoților Istratie din Păhnești, Ion din Gugești, precum și a lui Ion Idriceanu de pe Crasna din 7 august 1747³⁰, prin care se arăta că: *„...și ave Cogălnicenii și casa și pivniță și livezi pe parte din gios că au stăpânit din bătrâni moșii și părinții lor”*³¹.

Plângerea către domnie a lui Constantin Cogălniceanu, vistiernic, fiul biv vel căpitanului Vasile Kogălniceanu din 24 octombrie 1753, în urma împresurării moșiei de către Nechita Gațul din Ghermănești (astăzi, com. Drânceni. n.n.), vine în sprijinul afirmației de mai sus. El argumenta că *„...are o moșie acolo la ținutul Fălcului, anume Scrivulenii, care moșie este de baștină strămoșească a Kogălnicenilor, unde au trăit moșii și strămoșii lui, până ce-au murit acolo, și stau și până acum temeliile casălor moșilor lui și locul bisăricii și alte semne ale baștinilor, care să văzu până în ziua de astăzi...au stăpânit acea moșie ca o dreaptă ocină a lor încă și Vasile*

Kogălniceanu, tatăl lui Constantin, câțiva ani după moartea tătâne-său a Sandului Kogălniceanu având patrie părințească ...iar de la o vreme încoace, fiind ședere iatănisău lui Vasile Kogălniceanu, aice la Iași...și rămâind moșie acee pustie, să hrănea pe dânsa împregiurașii de pe acolo”³²

După moartea stolnicului Constantin Kogălniceanu, ante 1767³³, părțile de moșie din satul Scrivuleniei (Râpile) au revenit fratelui său, Enachi Kogălniceanu (1730 - 1795)³⁴, medelnicer (autorul după unii a ultimei cronici a Moldovei din perioada 1733-1774, atribuită în mod greșit acestuia, după opinia istoricului C. Giurescu)³⁵

Enachi Kogălniceanu și-a recuperat moșiile împresurate, după cum urmează: jumătate din satul Ghidișeniei în august 1776³⁶, moșia Brătenii „ce s-au numit din vechiu Scrivuleniei, iar acumu să chiamă Răpile” în 18 noiembrie 1779³⁷, iar alte părți din Scrivuleni, între anii 1783 - 1784³⁸

Într-o mărturie hotarnică din 14 septembrie 1784, Enachi biv vel medelnicer arăta că în „partea de sus dinspre Ghidișeni... au fost casele strămoșului său, a lui Vasile Kogălniceanu”, iar un martor confirma în anul 1786 faptul că Sandu Kogălniceanu, fratele lui Apostol, avea case mari în Ghidișeni „a căror temelie s-ar fi cunosând și până astăzi”³⁹

Enachi Kogălniceanu, mare stolnic, s-a retras în anul 1784 în satul Răpile „unde avea părți de moșie și unde își petrece zilele până la sfârșitul vieții sale” (1795)⁴⁰ În anul 1786 februarie 5, el a întocmit un opis privitor la părțile sale de moșie din Ghidișeni, cuprinse ca vechime între anii 1607 și 1767⁴¹

Disputele privind încălcarea proprietăților din această zonă vor continua și în secolul al XIX-lea, documentele din anii 1817 ianuarie 23⁴² și martie 1818⁴³ confirmând acest lucru. La 30 iunie 1830, aga Ilie Kogălniceanu (1787 - 1856) se judeca cu răzeșii de pe moșiile Brătenii, Scrivuleniei și Ghermăneștii⁴⁴ Ilie Kogălniceanu deținea în anul 1834 în satul Scrivuleniei o suprafață de 257 stânjeni⁴⁵, iar fratele său, lăncu vornic, 175 de stânjeni în satul Brătenii⁴⁶

Prima mențiune a unui lăcaș de cult în acest perimetru este din anul 1753 octombrie 24, în satul Scrivuleniei, ruinat ante 1753, când se consemnează doar „locul acestuia” Considerăm că acest lăcaș ar fi putut fi construit de către Vasile Kogălniceanu diac, cel care a dominat cea mai mare parte a veacului al XVII-lea, și care, pe la 1670 avea cel puțin 60 de ani⁴⁷, dar nu este exclus, ca lăcașul să fi fost cîtorit de către tatăl său, Ioan, “diacul cel bătrîn”

O carte de judecată din 10 mai 1756 dintre frații Kogălniceanu (Constantin și Neculai, fiii căpitanului Vasile) cu Nechita, vornicul din Ghermănești, cu privire la moșia Scrivuleni, vine în sprijinul afirmației de mai sus: „...au și moșii de baștină acolo în Scrivuleni di pi moșii strămoșilor, fiind și temeliile casălor moșilor lor acolo, de sânt și îngropați acolo”⁴⁸

O însemnare din anul 1798 a preotului Goga, slujitor al acestei biserici, scrisă pe o *Evanghelie*, tipărită la București în anul 1750 - a cărei legătură de carte a fost refăcută de către aga Ilie Kogălniceanu în anul 1847⁴⁹ - confirmă existența unui lăcaș, dar nu putem preciza anul construcției, planul, materialul de construcție, hramul și locul acesteia (pe vechea temelie a bisericii deja dispărute ante 1753 sau în alt loc).

Totuși, în anul 1783 este pomenit în documente un anume Pavel, „*diiaconul ot Râchi sin Nechita Gațul ot Fălciu*”⁵⁰, fapt ce restrânge perioada datării lăcașului.

În ceea ce privește ctitorul acestui lăcaș, dintre cei trei frați Kogălniceanu, care au trăit în această perioadă: Constantin, stolnic (n. ante 1744 – m. 1772-1778)⁵¹, Necului pitar (1720 - 1778)⁵² și Enache stolnic (10 oct. 1730 (recte 1729) - 1795)⁵³, considerăm că acesta din urmă ar fi construit biserica în discuție, deoarece nu numai că a luptat pentru revendicarea moșiilor moștenite și împresurate, dar s-a și retras la moșia din satul Râpile, unde a și murit în anul 1795. Faptul că în anul 1753 se vedea doar temelia, demonstrează că lăcașul a fost construit din nou, probabil între anii 1754-1783.

Documentele ne oferă și numele câtorva slujitori ai lăcașului de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. *Preotul Goga*, menționat mai sus, a donat bisericii cărți de ritual, potrivit însemnării din anul 1798: „S-au luat Triod și Evanghelie și Penticostar și-au rămas Minieiu, de la spătar Știbor ce au fost lăsate tatămeu din mila părintelui Misai - Goga popa. 1798 Iunie 6”. *Preotul Apostol*, era pomenit într-o însemnare a iereului Ion și a lui Grigore Hortolomei, de pe un *Apostol*, tipărit la Iași în anul 1756: „Acestu Apostol au fostu a popei Apostol, a protopopului din Râchi ot Fălciu, și rămânând în mâna fiului său, Gheorghe, l-au dat la biserică la Porcișani⁵⁴ ot ținutul Vasluiului ca să slujească pe dânsul și dându-se de mine, Lupul Hortolomeiu ca să poarte de grijă prin casă, unde ar fi trebuit să aibă a-l lua ca pe un lucru al său și noi ne-am întâmplat și am iscălit. Ierei Ioan, Grigorie Hortolomeiu⁵⁵

Conform Izvodului nominal al clericilor din Eparhia Hușilor din anul 1812, *ierei Ioan*, menționat mai sus, slujea alături de *ipodiaconul Vasile* la biserică din satul Râpile⁵⁶ Între anii 1817-1821, este menționat în documente *preotul Ioniță* din Râpi care s-a judecat cu serdarul Ilie Kogălniceanu pentru moșia Brătenii⁵⁷

Cutremurul din anul 1827 octombrie 2, duminică „trei ceasuri de noapte”⁵⁸, consemnat într-o însemnare a lui Ion Frimu, pe o *Psaltire*, nedată, aflată în inventarul bisericii în anul 1928, a avariat, probabil, grav biserica, impunându-se refacerea ei.

Ca urmare, în anul 1831, aga *Ilie Kogălniceanu* a reclădit biserica cu hramul *Sf. Spiridon*⁵⁹, alături de conacul său, situat la marginea satului⁶⁰

Pisania, rescrisă pe un blat de lemn (50,8 x 37 x 2, 2 cm), în anul 1850, aflat astăzi în naosul bisericii, demonstrează că biserica a fost „adusă” din alt loc și sfințită în anul 1831: „Aga Ilie Kogălniceanu: i vest vii. Adusă la anul 1831 luîndu de nouă zidire: pentru a sufletului mântuire această sfântă casă de Dumnezeu aleasă. 1850 iulie 30” Pe verso, se află o inscripție în limba română, caracter chirilic: „Acestă tablă a fost așezată deasupra ușei principale la biserică din acest sat, Râpele. 1850. Iulie 30” Actualmente, textul, retranscris, este datat în anul 1890 iulie 30. Considerăm că a fost o intervenție neavenită sau o confuzie între cifrele zecilor și unităților, deoarece în anul 1849, vornicul Ilie Kogălniceanu își făcea diata, lăsând moștenire proprietățile din satul Râpile, fiului său, Mihail Kogălniceanu.

Aga Ilie Kogălniceanu, tatăl viitorului om politic și istoric, Mihail Kogălniceanu a cunoscut o rapidă ascensiune socială în timpul lui Ioniță și Mihail Sturdza vv., ajungând la rangul de mare vornic în anul 1845. Iubitor de cultură, el

deținea o bibliotecă, în mare parte moștenită, fiind preocupat și de originile familiei sale ⁶¹

Nu cunoaștem planul bisericii *Sf. Spiridon*, dar știm că era construită din paiantă, după cum rezultă dintr-o adresă a Protoieriei județului Fălciu din 22 iulie 1883, prin care se arăta că Mihail Kogălniceanu dorea să refacă biserica din „cărămidă, în locul celei vechi de paiantă” ⁶²

Deși în adresă se discută despre o biserică construită în tehnica „paiantă”, credem că este vorba de o biserică de lemn, care putea fi „adusă”, fiind bine cunoscut faptul că aceste lăcașuri „călătoreau”, cu atât mai mult cu cât o biserică construită din vâlătuci cu pereți portanți din furci sau nuiele era greu de transportat, de aceea presupunem că era din bârne, cu lipitură, adică tencuită la exterior și interior.

Nu putem preciza care era planul acestei biserici, dar știm că a avut acoperișul din șindrilă, coama lungă, probabil, cu pridvor deschis, clopotniță detașată și asemănătoare din punct de vedere al materialelor și tehnicii cu arhitectura populară, deoarece este cunoscută înrudirea arhitecturii ecleziastice cu cea a caselor țărănești.

În anul 1857, G. Sion confirma această supoziție în „*Suvenir de călătorie în Basarabia meridională*”, unde descria locuința agăi Ilie din satul Râpile ca fiind o „...casa bătrânească cu acoperiș țuguat și streășină lată, cu cerdacul deschis deasupra văii și obloanele exterioare ridicate, curtea largă...livada în care se păstra încă chioșcul bunicului Enache cărturarul”, precum și „*biserica de arhitectură simplă*” din apropiere satului având „casele risipite” ⁶³

La biserica *Sf. Spiridon*, ctitoria agăi Ilie Kogălniceanu slujeau în anul 1858, preotul Vasile Bârcă sachelar, dascăli Ștefan Bârcă și Gheorghe, fiul dascălului Vasile, deservind 60 de familii ⁶⁴ În anul 1876, era consemnat preotul Andronache Trifan venit din satul Râșești, care slujea cele 65 de familii cu 220 de suflete, biserica deținând o suprafață de 400 prăjini teren ⁶⁵

Vornicul Ilie Kogălniceanu, prin diata sa din anul 1849 decembrie 20, dădea în veșnică stăpânire fiului său, *maiorul Mihalache Kogălniceanu*, părțile sale de moșie ce le avea la ținutul Fălciului, „*baștină și cumpărături în moșiile Scrivulenii, Brătenii și Drâncenii*” ⁶⁶, la care se adaugau cumpărături în moșia Scrivulenii în anii 1850 noiembrie 1 ⁶⁷ 1851 mai 3 ⁶⁸ și 1854 martie 22 ⁶⁹

Începând cu anul 1849, istoria bisericii *Sf. Spiridon* a fost legată de numele marelui om politic, istoric, scriitor și publicist, *Mihail Kogălniceanu* (1817-1891).

Academician (1868), președinte al Academiei Române (1887-1890), profesor de istorie națională la Academia Mihăileană, editor al revistelor, *Dacia literară* (1840), *Propășirea*, *Steaua Dunării*, *Foaie științifică și literară*, *Arhiva românească*, înființată și condusă de el, a culegerilor intitulate, *Letopisețele Moldovei și Valahiei*, ministru și prim-ministru al României (1863-1865), M. Kogălniceanu a contribuit la adoptarea unor reforme democratice care au pus bazele României moderne ⁷⁰

În anul 1883, Mihail Kogălniceanu a solicitat încuviințarea Episcopiei Hușilor în vederea refacerii bisericii construite de către tatăl său, deoarece se ruinase. Prin Raportul nr. 739 din 22 iulie 1883, Protoieria județului Fălciu înștiința episcopia că „*d-l Mihail Kogălniceanu dorește a face din nou păreții Bisericii din acel loc, precum și clopotnița de cărămidă, în locul celor vechi de paiantă, dar sub același acoperământ și pe aceeași temelie, dar șindrilită din nou*” ⁷¹. Prin Oficia nr. 581 din 23 iulie 1883,

P. S. Episcopul Hușilor, D. D. Dima Calinic, încuviința această cerere: „*Cu mulțumire sufletească aprobăm și dăm voie și binecuvântare a se face reconstruirea bisericii din cotuna Râpile*”⁷²

Adresele de mai sus ne informează despre intenția lui M. Kogălniceanu de a respecta locul de construcție a lăcașului, pe aceeași temelie, refacerea acoperișului de șindrilă și ridicarea clopotniței (care probabil era detașată) pe pridvor sau pronaos, din cărămidă.

Refacerea bisericii, în locul celei vechi, “*tot după aceeași dimensiune și plan*”. a fost întreruptă în anul 1885 „*din cauza distrugerii terenului, fiind aproape de pârau*”⁷³ (probabil lângă pâraul Scrivuleni, afluent al Șopârlenilor).

Lăcașul actual cu hramul Sf. Spiridon (fig. 1-2), ctitoria lui Mihail Kogălniceanu a fost construită în anul 1886 pe un alt loc, dăruit de către acesta, la Nord - Est de sat, pe un teren mai stabil din punct de vedere geologic.

Alături de Mihail Kogălniceanu, la actul de ctitorire au participat răzeșii din satul Râpile, precum și postelnicul Dimitrie Zaharia, descendent al căpitanului Zaharia, care a trăit pe la 1760 în satul Scrivuleni⁷⁴

În urma raportului întocmit de către preotul paroh, C. Maleș către Protoieria județului Fălciu (fig. 3), rezulta că lucrările erau încheiate și se solicita sfințirea lăcașului, conform adresei nr. 1044 din 23 octombrie 1886 a Protoieriei către Episcopia Hușilor⁷⁵ (fig. 4).

Biserica a fost sfințită la 26 octombrie 1886, după cum reiese din însemnarea scrisă de însuși Mihail Kogălniceanu, pe o *Evanghelie*, tipărită la Chișinău în anul 1833: „*Această sântă Evanghelie s'a dăruit astăzi în ziua sînțirii bisericii din satul Râpile, plasa Podoleni, ținut Fălciului în urma căderii în ruină a bisericii cei vechi și sub patronajul aceluiași mare sfânt Spiridon, făcătorul de minuni, biserica noao s'au zidit de comunitatea răzeșilor din Râpi, cari au contribuit la clădirea ei, unii cu bani, iar alții cu munca lor. Mai cu osăbire cheltuiala s'au purtat de familia Kogălniceanu, ctitoru vechii biserici și a familiei Dumitru Zaharia carele de la începutul și până la finitul clădirii bisăricii au ajutat cu punga, cu stăruința și cu tot focul inimei. Dăruit'a această Evanghelie librăria Cogălniceanu, ce în timpul puterii mele au făcut legea rurală din 14 August 1864, soțul meu Ecaterina, născută Jora, al doile meu fiu, Ion Cogălniceanu și soția acestuia Adela, născută Sturza. Satul Râpile în ziua marelui martir Dimitrie, în 26 Octombre 1886. Anul una mie opt sute optzeci și șase. M. Kogălniceanu, Ecaterina Kogălniceanu, Ion Kogălniceanu, Adela Kogălniceanu*”⁷⁶.

Pisania, incompletă, aflată deasupra intrării în pronaos, menționează, de asemenea, ctitorii și anul „restaurării” edificiului: „*Acest Sf<â>nt lăcaș sau făcutu de D-nii Mihail Kogălniceanu și Dimitrie Zaharia postelnicul în anul 1885 -1886 și s-a restaurat în anul 1913 Oct: 26, de cătră D-ul Costache Zaharia postelnicul, proprietar în satul Râpile, fiul D-l D. Zaharia... spre pomenire. Amin...*”

În revista *Ioan Neculce* din anul 1928, este reprodus textul pisaniei complet, aproape identic cu cel mai sus - menționat, la care se adaugă numele antreprenorului, Iosif Gerometta din Huși, care a reparat lăcașul în anul 1913⁷⁷

P. S. Dima Calinic, Episcopul Hușilor, prin Adresa nr. 789 din 24 octombrie 1886, cerea protopopului de Fălciu să-l informeze despre „ce sume s-au cheltuit cu

această biserică de D. Mihail Kogălniceanu și cât s-a cheltuit de domnii Dimitrie și Costachi Zaharia”, pentru a le face „cuenitele mulțumiri”⁷⁸

Monumentul ⁷⁹ prezintă un plan treflat cu turn-clopotniță pe pronaos, pridvor deschis, turlă falsă pe altar, intrare vest, absida altarului pentagonală, absidele laterale în rezalit cu trei laturi, temelie de piatră, pereți portanți de cărămidă, planșee de cărămidă și lemn, pardoseli - ciment, inițial piatră, învelitoare tablă, inițial șindrilă, șarpantă și tâmplărie - lemn; sistem de boltire: pridvor - boltă teșită, pronaos, altar - tăvănit, naos - o calotă, absidele laterale - câte o semicalotă. Pridvorul este deschis, cu trei arcade cu deschideri trilobate, susținute de patru coloane (din care două sunt adosate) de secțiune hexagonală pe o bază înaltă prismatică, surmontat de un fronton decorat cu o friză de arcaturi sub cornișă și un oculus (subliniat de patru profile simple). Întregul edificiu se sprijină pe o temelie cu un soclu înalt de piatră, subliniat de un profil accentuat, identic cu cel de la cornișă. Fațadele sunt decorate cu panouri dreptunghiulare adâncite în zidărie și cu elemente ce aparțin repertoriului romantic: arc ogival (ferestre), turnulețe false (fațada de vest), fleuroane (fronton); sub cornișă profilată cu muluri în retragere se află un brâu decorat cu motivul „dinți de lup” Are un acoperiș articulat, coama scurtă. Are o cameră pentru oficierea unor servicii (botez) cu deschidere în arc teșit (partea de Nord).

Turnul clopotniță are patru niveluri, tambur prismatic de secțiune pătrată, decorat cu câte o casetă adâncită în zidărie, marcată de un profil simplu. fețelele turnului sunt acoperite cu tablă în formă de solzi, în colțuri fiind decorat cu câte un pilastru cu capitele realizate din două profile simple în retragere; la ultimul nivel prezintă patru ferestre cu o deschidere în arc în ogivă, marcate de profile simple.

După moartea lui Mihail Kogălniceanu, survenită în vara anului 1891, biserica a fost întreținută de către urmașii familiei Zaharia și comunitate.

Ctitorii au înzestrat lăcașul cu toate cele necesare cultului. „Încât nu lăsa nimic de dorit”⁸⁰, cu atât mai mult cu cât unii dintre membrii acestei familii s-au dovedit a fi iubitori și făuritori de cultură, începând cu Ioan, diacul cel bătrân, Vasile diac din veacul al XVII-lea, Constantin stolnicul, Enache, epigon al marilor cronicari, care la sfârșitul secolului al XVIII-lea copia *Letopisețul domnilor Moldovei de la domnia întâi și până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat V.V.*⁸¹, care a călătorit și în străinătate, la Constantinopol, adunând cărți și manuscrise, pe care mai târziu, Mihail Kogălniceanu le va folosi, amintind în memoriile sale de „chioșcul de la Râpi” unde-și petrecea vacanțele.

Cu ocazia sfințirii bisericii în anul 1886 octombrie 26, Mihail Kogălniceanu și familia sa au dăruit o *Evanghelie*, tipărită la Chișinău în anul 1833⁸² și un policandru cu inscripția: „26 Octombrie 1886. Mihail Kogălniceanu”⁸³ Au donat, de asemenea, o *Evanghelie*, tipărită la București în anul 1888, după cum reiese din dedicația făcută de marele cărturar: „Bisericii mele din satul Râpile la 20 April 1890. București. Mihail Kogălniceanu”⁸⁴ și o altă *Evanghelie*, tipărită la Buzău în anul 1869, cumpărată de la Costachi Dan în anul 1891, care avea în chirie hanul său⁸⁵

În anul 1940. de la ctitoria vornicului Ilie Kogălniceanu se mai păstrau „doar câteva icoane uzate, resturile unui policandru, un clopot și o placă de lemn ce fusese pusă deasupra ușii la intrare (pisania din 1831, n. n.)”⁸⁶

Astăzi, din păcate, nu se mai păstrează nici o mărturie a înzestrării bisericii de către ctitori. În anul 1979, existau în patrimoniul filiei *Sf. Spiridon*, doar câteva cărți, unele cu însemnări ale ctitorilor și preoților slujitori, bunuri care la vremea aceea erau într-o stare avansată de degradare și care astăzi nu mai există sau nu se știe pe unde se află ⁸⁷: un *Apostol, Iași, 1756*, tipărit cu negru și roșu, 38 - 39 de rânduri, xilografuri: Gligorie și Sandul tipografi ⁸⁸, cu însemnarea menționată mai sus, a lui ierei Ioan și Grigorie Hortolomei (fig. 5 - 6), o *Liturghie, Iași, 1759*, gravor: Gligorie tipograf ⁸⁹ (fig. 7), cu o însemnare din anul 1840, decembrie <24> (fig. 8), un *Octoih, Buda, 1811* ⁹⁰ (fig. 9), cu o însemnare din anul 1819 (fig. 10), *Dumnezeieștile Liturghii, Iași, 1860* (fig. 11), cu o însemnare din anul 1861: „*Hărăzită bisericii mele din satul Repile. M. Kogălniceanu. 20 iuni 1861*” (fig. 12), o *Evangelhie*, tipărită în timpul lui Carol I, București, 1888 (fig. 13) cu o însemnare din anul 1890 aprilie 20: „*Bisericii mele din satul Repile în 20 april 1890. Duminic<ă>. Mihail Kogălniceanu*” ⁹¹ (fig. 14).

Astăzi în patrimoniul bisericii se mai păstrează doar un clopot mijlociu (38 x 37.5 cm), bronz, datat: 1815, atelier rusesc, cu o inscripție în limba slavonă, ilizibilă.

Biserica a primit donații și din partea enoriașilor. În anul 1896, Costache Enacachi și Tudurache Busnea donau două clopote mici în valoare de 20 de lei, Vasile Constantinescu, o candelă de metal în valoare de 14 lei, Eufrosina Mavrogheni, posesoarea moșiei Râpi, o dveră, iar Ana Michiu, un stihar preotesc ⁹²

În pronaos, se află piatra de mormânt a lui Costache Zaharia, marmură (200 x 60 cm), cu o inscripție scrisă în limba română: „*Costache Zaharia (1860-1940) / Moscu Mihai (1920-21). Pios omagiu.*”

Grav avariata de seismele din 1940, 1977, 1986, 1990, biserica a fost reparată de către obștea satului în anul 1987, intervenindu-se asupra aspectului inițial al monumentului, fapt care a dus la diminuarea valorii artistice a acestuia.

Construită de către Mihail Kogălniceanu pe domeniul familiei sale, biserica *Sf. Spiridon* nu era particulară, cum erau mai toate ctitoriile boierești devenite biserici de enorie mult mai târziu (precum biserica *Sf. Nicolae* (1818) din satul Gugești, ctitorie a vornicului Nicolae Dimachi sau biserica *Adormirea Maicii Domnului* (1859-1860) din satul Solești, ridicată de către Ecaterina Rosetti), acest fapt dovedind spiritul democratic al marelui om politic.

Consecvent concepției sale despre rolul istoriei, acela de a educa și de a pune în lumină funcția sa socială și a principiilor democratice, Mihail Kogălniceanu, prin fondarea bisericii *Sf. Spiridon*, a dat un exemplu de patriotism prin alegerea unui program arhitectural care se înscrie mai degrabă în linia arhitecturii neoromânești, inițiată de către Ion Mincu, decât a preluării unui stil european, precum cel romantic.

Monumentul trebuia să trezească „*un interes mai viu pentru nație și patrie*”, precum susținea în programul „*Daciei literare*” (1840) și în cuvântul de deschidere al cursului de istorie națională de la Academia Mihăileană din anul 1843 ⁹³

Student la Berlin, Mihail Kogălniceanu a înțeles că monumentele joacă un însemnat rol educativ, înlesnind via intuitivă a trecutului și care ar putea stimula sentimentul istoriei, de aceea, a apelat la această funcție a monumentelor în lupta tenace pe care o va iniția pentru regenerarea națională și crearea unui stat modern, întemeiat pe principiile europene. De asemenea, călătoria la Viena din anul 1844, l-a pus în contact cu arta și monumentele unei vechi metropole. În discursurile sale,

precum cel rostit în *Adunarea electivă* din 30 decembrie 1864, atrăgea din nou atenția asupra faptului că monumentele trebuie conservate, deoarece reprezintă „*un capitol de istorie, de glorie și de naționalitate*”⁹⁴

El însuși colecționar, susținător al întemeierii primului *Muzeu Național de Antichități* (1864), M. Kogălniceanu a elaborat proiecte de lege privind conservarea monumentelor și a patrimoniului mobil, demonstrând rolul educativ al acestora, rol bazat pe concepția sa cu privire la funcția formativă și militantă a istoriei. A fost printre cei dintâi care au acordat atenție artei populare și etnografiei ca mijloace esențiale de a fixa originalitatea unui popor, specificitatea lui în raport cu alte popoare⁹⁵

Inițiator al proiectului de lege pentru votarea creditului de 200.000 lei destinat reparării mănăstirilor și bisericilor întreținute de stat, militant consecvent în articolele din presa vremii a conservării vechilor urme istorice, a susținut, de asemenea, construirea unor noi monumente, în acord cu datoria fiecărei generații, aceea de a-și cinsti precursorii, deoarece, alături de cronică și hrisoave, monumentele fac parte din „*paladiul naționalității*”, și acest „*paladiu se cuvine nu numai păstrat cu grijă sacră dar și sporit și înnobilitat continuu*”⁹⁶, biserica Sf. Spiridon fiind o concretizare a acestei credințe, dovadă a unui real patriotism în conformitate cu tradiția înaintașilor.

Principiile sale democratice, interesul pentru locurile de origine s-au materializat și prin înființarea *Așezământului din târgul Drânceni*, de pe moșia sa, în anul 1863 aprilie 5, la „*trecătoarea de pe Prut*”, acordând facilități comerciale, atât creștinilor cât și negustorilor evrei, în vederea obținerii unor venituri pentru întreținerea comunei. Punctul 6 al *Așezământului* demonstra modernitatea ideilor lui Mihail Kăgălniceanu, toleranța, spiritul democrat, acordarea primatului construirii lăcașelor de cult și respectarea programului inițial al fiecărui edificiu: „*Proprietatea în înțelegere cu reprezentanții comunei va otări locurile trebuitoare pentru biserică, sinagogă, școli, feredee publice, casă comunală, și ținteri creștinu și israelitu*. De pe aceste locuri date în vecinica dizpoziție a comunei proprietatea nu va lua nici un embatic, sau orice altă dare, întru cât ele vor fi întrebuințate în destinațiunea lor”⁹⁷

Ctitorie cu valoare memorială și arhitecturală, amestec de tradiție (plan, sistem de boltire) și inovație (elemente decorative preluate din repertoriul stilului romantic: arcul în ogivă, deschiderile mari, fereastra circulară de pe fronton), monumentul necesită intervenții în vederea recuperării aspectului inițial.

Biserica Sf. Spiridon ilustrează evoluția arhitecturii religioase la sfârșitul secolului al XIX-lea în Eparhia Hușilor, rolul comanditarului în alegerea stilului arhitectural, fiind un exemplu concret a relației dintre concepția despre istorie și materializarea acestuia. Impresionează prin armonia volumelor, silueta elansată, pusă în valoare de repartitia ornamentelor, echilibrul dintre plin și gol, constituind o reală realizare arhitecturală, care merită a fi reconsiderată, cunoscută și pusă în valoare.

NOTE:

1. Gh. Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, vol. XVII, Huși, 1927, p. II, VI; Idem, *Kogălnicenii, Studii și documente*, Iași, 1933, p. III - IV.
2. *Tezaur toponimic al României*, Moldova, vol. I, Partea 1, București, 1991, p. 717; Gh. Ghibănescu, *Kogălnicenii*, p. XXXIV.
3. D.R.H., A, Moldova, vol. II, București, 1976, p. 487: Heghedişanii: sat pe pârâul Leleei, azi, s. Mihail Kogălniceanu, com. Arsura.
4. Gh. Ghibănescu, *Kogălnicenii*, p. XIX.
5. Al. Gonța, *Documente privind Istoria României, A, Moldova, veacul XIV-XVII. Indicele numelor de locuri*, București, 1990, p. 429.
6. D.R.H., A, Moldova, vol. II, p. 219; v. și N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Secolele XIV-XVII*, București, 1971, p. 278.
7. D.I.R., veacul XVI, A., Moldova, vol. I, București, 1953, p. 290.
8. Gh. Ghibănescu, *Surete*, vol. XXV, Iași, 1932, p. 143.
9. D.I.R., veacul XVI, A., Moldova, vol. I, p. 318 - 319; Gh. Ghibănescu, *Surete*, vol. XXV, p. 1.
10. *Tezaur toponimic*, Moldova, vol. I, Partea a 2-a, București, 1992, p. 1053: Scrivulenii, fost sat în partea de sud a satului Mihail Kogălniceanu și trup al moșiei satului Râpile, considerat uneori și moșie aparte din care s-a desprins moșia Brătenii; Scrivulenii de Sus erau ai lui Mihail Kogălniceanu în anul 1849, înglobat în satul Râpile în anul 1865.
11. Gh. Ghibănescu, *Surete*, vol. XXV, p. 2; *DIR*, veacul XVI, A., Moldova, vol. I, p. 346.
12. Idem, *Surete*, vol. XXV, p. 5, 78; Idem, *Kogălnicenii*, p. XXIV.
13. *Ibidem*, XXV, p. 5; *Tezaur toponimic*, vol. I, Partea 1, p. 148: Brătenii: sat dispărut, situat în partea de Est a satului M. Kogălniceanu, moșie desprinsă din moșia Scrivulenii și înglobată în moșia satului Râpile.
14. Idem, *Surete*, XVII, p. 59.
15. *Ibidem*, XXV, p. 3 - 4, 76 - 77.
16. *Ibidem*, p. 98 - 99.
17. *Ibidem*, p. 99, deși la p.7, autorul face observația că prima mențiune a stăpânirii în Ghidișeni datează din anul 1641.
18. *Ibidem*, p. 5.
19. *Ibidem*, p. 6 - 7.
20. *Ibidem*, p. 11.
21. *Ibidem*, p. 12, 17 - 18.
22. D. Onciul, *Mihail Kogălniceanu - Memorii la centenarul nașterii lui*, București, 1918, p. 4; v. și C. Sion, *Arhondologia Moldovei*, București, 1973, p. 101; v. *supra* 7 - 8; Mihail Kogălniceanu, *Opere, Scrieri istorice*, II, București, 1976, p. 506 - nota 1.
23. Gh. Ghibănescu, *Surete*, XXV, p. II; Gh. Platon, *Mihail Kogălniceanu - ctitor al României moderne*, în *Acta MM*, nr. 3 - 4, 1981 - 1982, p. 251.
24. C. Sion, *op. cit.*, p. 101, nota 44.

25. Gh.Ghibănescu, *Surete*, XXV, p. 20.
26. *Ibidem*; Idem, *Kogălnicenii*, p. XC.
27. *Ibidem*.
28. *Ibidem*, p. LXXXV, 101.
29. Idem, *Surete*, vol. XXV, p. 27.
30. *Ibidem*, p. 31- 32.
31. *Ibidem*, p. 31; Idem, *Kogălnicenii*, p. LXXXIX.
32. Idem, *Surete*, vol. XXV, p. 34 - 35.
33. *Ibidem*, p. 63.
34. Gh. Ghibănescu, *Kogălnicenii*, p. CLIV.
35. D. Onciul, *op. cit.*, p. 4.
36. Gh. Ghibănescu, *Surete*, vol. XXV, p. 69.
37. *Ibidem*, p. 75 - 77.
38. *Ibidem*, p. 84, 89 - 90, 92, 96.
39. *Ibidem*, p. 96; v. *supra* 28.
40. Idem, *Kogălnicenii*, p. CLIV.
41. *Ibidem*, p. 98 - 99; v. *supra* 17.
42. Idem, *Surete*, vol. XXV, p. 136.
43. *Ibidem*, p. 144.
44. *Ibidem*, vol. XVII, p. 175; *Ibidem*, vol. XXV p. 136, 186; Idem, *Kogălnicenii*, p. CLXXIII CLXXXVI: aga Ilie Kogălniceanu era fiul lui Ioan Kogălniceanu postelnic (1761- <1796>).
45. Un stângen = 2, 23 m (în Moldova), cf. *Dicționar enciclopedic*, București, 1978, p. 919.
46. Gh. Ghibănescu, *Surete*, vol. XXV, p. 206 - 207.
47. Idem, *Kogălnicenii*, p. LXXXVIII.
48. Idem, *Surete*, vol. XXV, p. 38.
49. Gh. Ghibănescu, *Inscripții și notițe de pe cărți*, în *IN*, fascicola 7, Iași, 1928, p. 196. Această Evanghelie a fost legată de aga Ilie Kogălniceanu potrivit unei însemnări din anul 1847: „Această sfântă Evanghelie a bisericii cu hramul Sf. Spiridon din satul Râpile, ținut Fălciu sau legat în legătura de acum cu a mea cheltuială. Ilie Kogălniceanu. 1847 Dek<emvrie>”
50. Gh. Ghibănescu, *Surete*, vol. XXV, p. 84, 89, 90; Idem, *Kogălnicenii*, p. XXXV.
51. *Ibidem*, p. 59, 63; Idem, *Kogălnicenii*, p. CXX, CXXII - CXXIII, CXXVIII.
52. Idem, *Kogălnicenii*, p. CXXXIII.
53. *Ibidem*, p. CLIII - CLIV.
54. *Tezaur toponimic*, vol. I, Partea a 2-a, p.1.303: Porcișani, fost sat în partea de nord a satului Boțești; Gh. Ghibănescu, *Kogălnicenii*, p. XXIII.
55. Gh. Ghibănescu, *Inscripții*, p. 196; Gh. Ghibănescu, *Surete*, vol. XVII, p. 153.
56. Constantin N. Tomescu, *Despre înmulțirea clericilor hirotonisiți în Valahia la 1812*, în *Revista Societății de Istorie și Arheologie Bisericească*, Chișinău, vol. XXIII, 1933, p. 282.
57. Gh. Ghibănescu, *Surete*, vol. XXV, p. 136, 145, 147, 149 - 51, 165 - 166; Idem, *Kogălnicenii*, p. XXXV, XLII.
58. Gh. Ghibănescu, *Inscripții*, p. 196; v. *supra* 48.

59. *Ibidem*, p. 193.
60. Pr. Gheorghe I. Gaiță, *O ctitorie uitată*, în *Cronica Hușilor*, nr. 1/1940, p. 97.
61. Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu. Istoric*, Iași, 1974, *op. cit.*, p. 38.
62. D.J.A.N.Vs, *fond Episcopia Hușilor*, dos. 4/1883, f. 22 - 24.
63. Al. Zub, *op. cit.*, p. 44.
64. Costin Clit, *Un tablou statistic al județului Fălciu din 1858*, în *Prutul*, Huși, nr.3 /2001, p. 6.
65. D.J.A.N.Vs, *fond cit.*, dos. 8/1876, f. 13 - 14; dos. 9/1876, f. 19 v - 20.
66. Gh. Ghibănescu, *Surete*, vol. XXV, p. 230 - 234.
67. *Ibidem*, p. 236.
68. *Ibidem*, vol. XVII, p. 239.
69. *Ibidem*, p. 247.
70. Gh. Platon, *Mihail Kogălniceanu - ctitor al României moderne*, în *Acta M.M.*, nr. III - IV. 1981-1982, p. 151 - 154.
71. D.J.A.N. Vs, *fond cit.*, dos. 4 /1883, f. 23.
72. *Ibidem*, f. 24.
73. *Ibidem*, f. 110.
74. Gh. Ghibănescu, *Surete*, vol. XVII, p. 58 - 59.
75. D.J.A.N.Vs, *fond cit.*, dos. 4/1883, f. 117.
76. Gh.Ghibănescu, *Inscripții*, p. 196; Gh.Ghibănescu, *Kogălnicenii*, p. XLV-XLVI: în anul 1912, proprietățile lui M. Kogălniceanu au fost vândute de către urmașii săi obștei satului.
77. *Ibidem*, p. 193.
78. D.J.A.N.Vs, *fond cit.*, dos. 4/1883, f. 110 v, 117 - 118.
79. Este monument istoric, înscris în Lista monumentelor istorice din anul 1992, la poziția 38 B 0166.
80. D.J.A.N. Vs, *fond cit.*, dos. 4/1883, f. 117; pr. Gheorghe I. Gaiță, *op. cit.*, p. 97.
81. Sextil Pușcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, București, 1987, p. 165; Gh. Ghibănescu, *Kogălnicenii*, p. CXXVIII.
82. Gh. Ghibănescu, *Inscripții*, p. 196.
83. Pr. Gheorghe I. Gaiță, *op. cit.*, p. 97 - 98; *A.E.H.*, 1938, p. 68.
84. *V supra* 82.
85. *Ibidem*.
86. Pr. Gheorghe I. Gaiță, *op. cit.*, p. 97.
87. M. Kogălniceanu a făcut însemnări și pe alte cărți donate bisericii din satul Ghermănești (c. Drânceni), care se află poate în patrimoniul *Muzeului Eparhial din Huși* sau a bisericilor din satele Ghermănești, Drânceni și Râșești.
Lista ilustrațiilor a fost realizată pe baza unor fotografii alb-negru aflate în arhiva *Muzeului județean Vaslui*, realizate de M. Vitriuc, iar imaginile au fost procesate de către Liviu Grigore Preutu, cărora le mulțumim pe această cale.
88. I. Bianu, N. Hodoș, *Bibliografia românească veche*, tomul II, București, 1910, p. 132.
89. *Ibidem*, p. 145.
90. *Ibidem*, tom III, fasc. I - II, București, 1912, p. 47.
91. Pr. Gheorghe I. Gaiță, *op. cit.*, 97- 98; *IN, op. cit.*, p. 196 - 197.

92. D.J.A.N.Vs, *fond cit.*, dos. 2/1896, f. 53 - 55.
93. Gh. Platon, *op. cit.*, p. 252.
94. Al. Zub, *op. cit.*, p. 755, 757, 759, 783.
95. *Ibidem.*
96. *Ibidem*, p. 762.
97. Gh. Ghibănescu, *Așezământul Târgului Drănceni, înființat în 1863 Aprilie 5 de către marele cetățean Mihail Kogălniceanu, Proprietarul moșiei Răpile*, Huși, 1922, Ianuarie 4.

Résumé

Les auteurs nous présentent l'église *Saint Spiridon*, du village Răpile, c. Arsura (département de Vaslui), fondée par Mihail Kogălniceanu en 1886.

Depuis trois siècles la famille Kogălniceanu, boïards de la Moldavie (Bessarabie, aujourd'hui la République de la Moldavie), à l'origine paysans libres (răzeși), a affermé les domaines des anciennes villages de *Scrivuleni*, *Ghidișeni* et *Brăteni*. Tous les villages sus mentionnés sont réunis au XIX^e siècle dans un seule village, nommé *Răpile*.

Homme politique, historien, académicien, président de l'Académie Roumaine (1887-1890), éditeur des revues *Dacia Literară*, *Arhiva Românească*, *Propășirea*, etc., ministre, premier-ministre sous la règne d'Alexandre Ioan Cuza, ministre des Affaires Étrangères pendant la Guerre d'Indépendance (1877 - 1878), Mihail Kogălniceanu „*a fait preuve qu'il savait écrire et faisait l'histoire à la hauteur des exigences du son siècle*”(Gh. Platon).

La fondation de l'église *Saint Spiridon* sur le domaine de sa famille représente la matérialisation de ses conceptions concernant le rôle des monuments historiques, véritables témoignages qui constituent à son avis „*un chapitre d'histoire, de gloire et de nationalité*”(Al. Zub).

À Berlin, comme à Vienne, M. Kogălniceanu a compris que les monuments jouent un rôle puissant dans l'éducation et la connaissance du passé en stimulant le sentiment de l'histoire. Il a fait usage à la fonction des monuments historiques dans la lutte conséquente de la régénération de la nation pour la création d'un État moderne, fondé sur des principes européens.

Le grand historien a été, en même temps, l'auteur de quelques projets concernant la conservation et la restauration des monastères et des églises appartenant au domaine publique. Il a pris conséquemment position au suget des monuments historiques et il a souligné dans les journeaux de l'époque l'importance de ceux-ci, comme symbole de l'histoire d'une nation. Chaque génération a le devoir de *conserver les témoignages du passé et surtout d'édifier de nouveaux monuments* qui vont continuer la tradition des précurseurs, parce que, à côté des chroniques et des parchemins, les monuments font partis „*du palladium de la nationalité*” et le „*palladium doit être conserver avec une préoccupation sacrée, mais en même temps, le faire croître et enoblir sans interruption*” (Al. Zub).

Fidèle à sa conception sur le rôle de l'histoire, celle d'instruire et de révéler sa

fonction sociale, à ses principes démocratiques, M. Kogălniceanu nous a offert l'exemple d'un véritable patriotisme par la choix d'un programme architectural appartenant au style initié par Ion Mincu, inspiré de l'architecture roumaine qui a adapté les influences européennes conformément à la sensibilité de notre peuple.

Dans son allocution à l'*Académie Mihăileană*, en 1843 à Yassy, M. Kogălniceanu a déclaré que le monument doit mieux susciter „*le vif intérêt pour la nation et la patrie*”

Fondation d'une importance mémoriale et architecturale, mélange de la tradition (planimétrie, cintrage) et de l'innovation (les éléments décoratifs du répertoire du style romantique), l'église *Saint Spiridon* (monument historique), représente l'évolution de l'architecture religieuse à la fin du XX^e siècle dans le Diocèse de Huși, exemple significatif de la relation entre la conception sur l'histoire et la matérialisation d'une idée.



Fig. 1. Biserica Sf. Spiridon, 1886, sat Mihail Kogălniceanu, c. Arsura, vedere sud-vest.

Fig. 1. L'église Saint Spiridon, 1886, village M. Kogălniceanu, c. Arsura, vue Sud-Ouest.



Fig. 2. Biserica Sf. Spiridon, sat Mihail Kogălniceanu, c. Arsura, vedere Sud-Est.

Fig. 2. L'église Saint Spiridon du village M. Kogălniceanu, c. Arsura, vue Sud-Est.

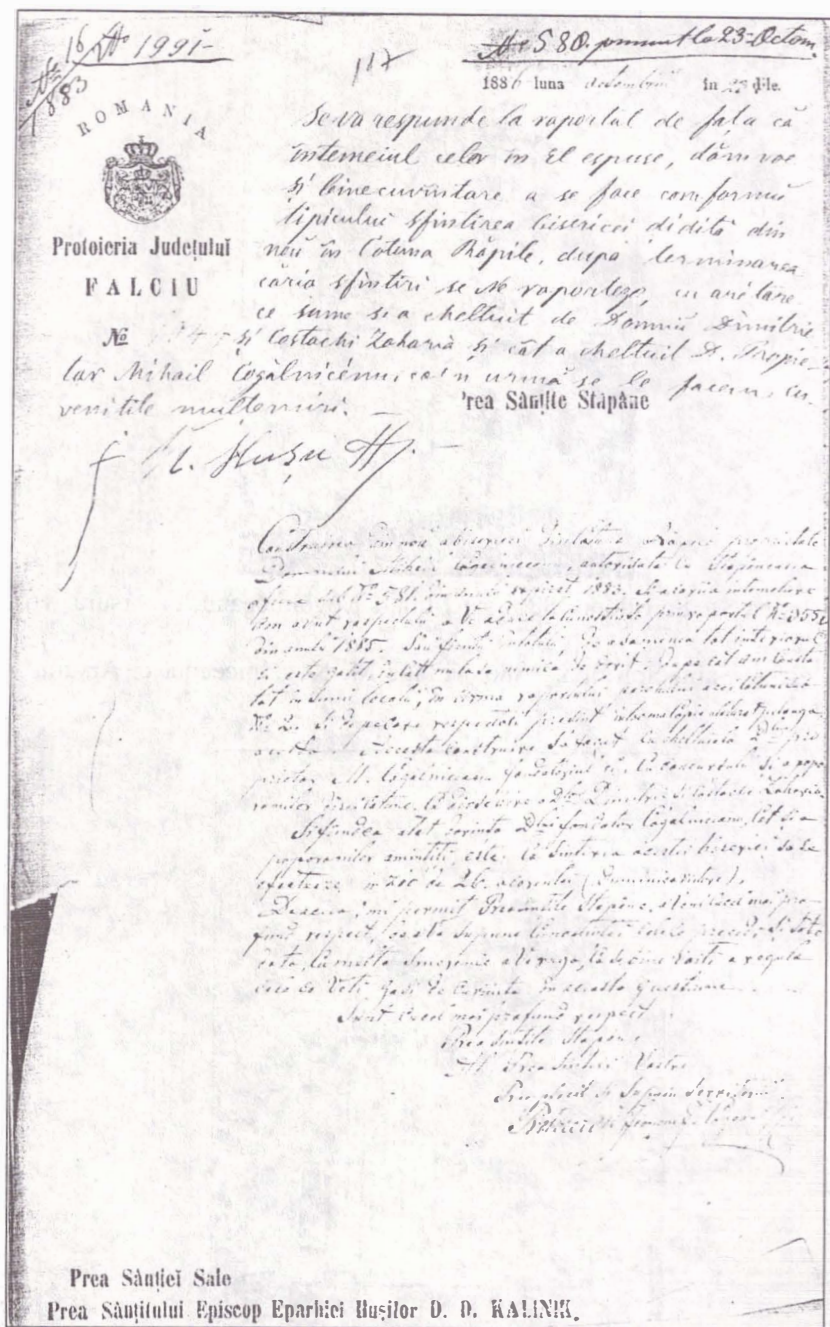


Fig. 3. Raportul preotului C. Males privind sfintirea bisericii, 1886 (copie).

Fig. 3. Le Rapport du prêtre C. Males concernant la consécration de l'église, 1886.

[illegible]

Fig. 4. Adresa Protoieriei județului Fălciu către P. S. Calinic Dima, Episcopul Hușilor în vederea sfințirii bisericii, 23 octombrie 1886.

Fig. 4. Note officielle de l' archidiocèse du Département de Fălciu envers P. S. Calinic Dima, l' Évêque du Diocèse de Huși, concernant la consécration de l'église Saint Spiridon, le 23 Octobre 1886.

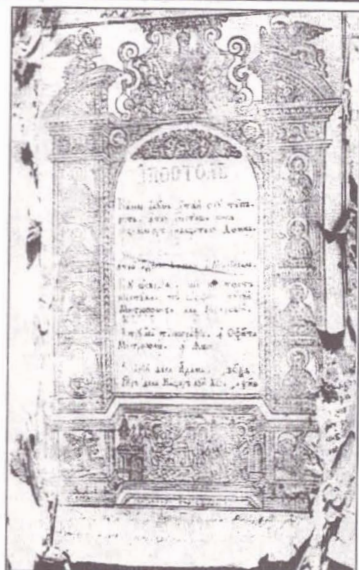


Fig. 5. Apostol, Iași, 1756, pagina de titlu.

Fig. 5. Apostol, Iassy, 1756, le titre.



Fig. 6. Gravură, Sf. Evanghelist Luca, Apostol, Iași, 1756,

Fig. 6. Estampe, Saint Évangéliste Luca, Apostol, Iassy, 1756.



Fig. 7. Liturghii, Iași, 1759

Fig. 7. Missel, Iassy, 1759.

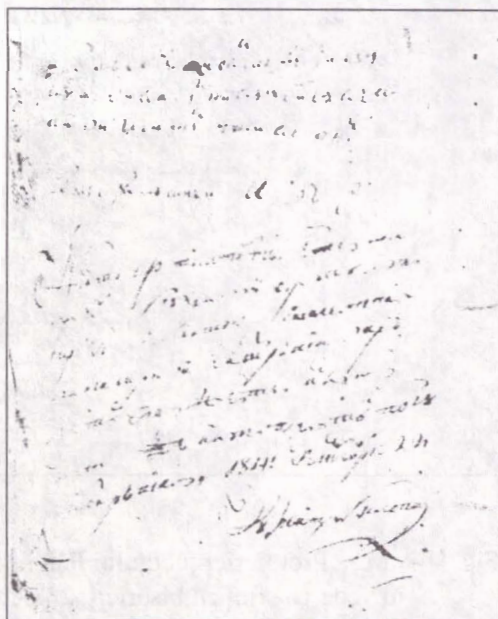


Fig. 8. Însemnare (1840 decembrie <24>), Liturghii, Iași, 1759.

Fig. 8. Note (<le 24 Décembre> 1840), Missel, Iassy, 1759.

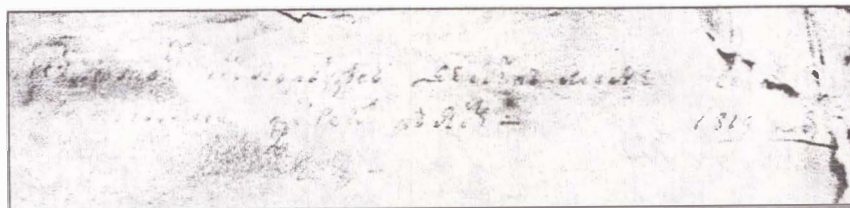


Fig. 10. Însemnare (1819), Octoih, Buda, 1811.

Fig. 10. Note (1819), Octoïrch, Buda, 1811.

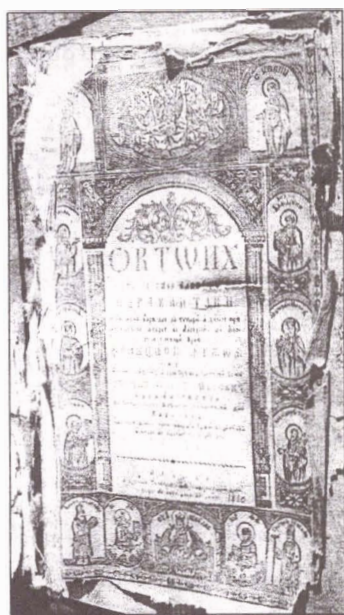


Fig. 9. Octoih, Buda, 1811, pagina de titlu.

Fig. 9. Octoïch (Recueil de chants religieux à huit voix), Buda, 1811.

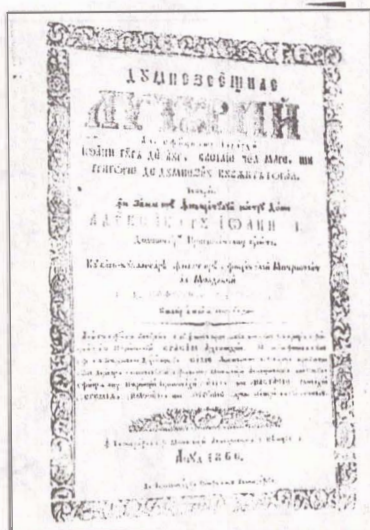


Fig. 11. Dumnezeieștile Liturghii, Iași, 1860, pagina de titlu

Fig. 11. Missel, Iassy, 1860, le titre

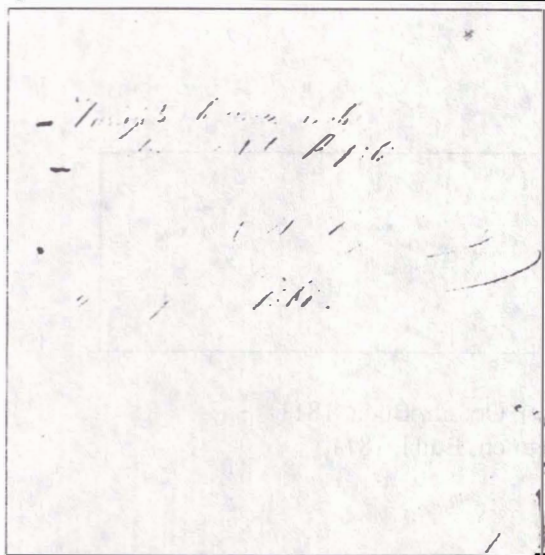


Fig. 12. Însemnare (20 iunie 1861),
Dumnezeștile Liturghii, Iași, 1860.

Fig. 12. Note (le 20 Juin 1861), Missel,
Iassy, 1860.



Fig. 13. Evanghelie, București, 1888.

Fig. 13. Évangile, Bucarest, 1888.

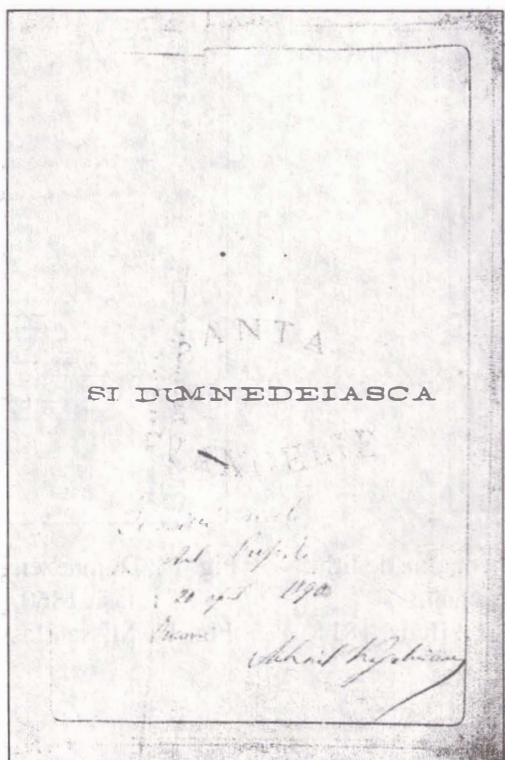


Fig. 14. Însemnare autografă, M. Kogălniceanu, 20 aprilie 1890.

Fig. 14. Note signé par Mihail Kogălniceanu, le 20 Avril 1890.